

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

RZESZOWSKIEGO
OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO

XXXV

Muzeum Okręgowe w Rzeszowie
Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego
Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

MATERIAŁY I SPRAWOZDANIA

Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

Tom XXXV

Rzeszów
2014

Komitety Redakcyjny:

Sylwester Czopek, Václav Furmánek (Słowacja), Diana Gergova (Bułgaria),
Sławomir Kadrow, Michał Parczewski, Aleksandr Sytnyk (Ukraina)

Zespół stałych recenzentów:

Jan Chochorowski, Igor Chrapunov (Krym), Wojciech Chudziak, Eduard Droberjar (Czechy),
Lubomira Kaminská (Słowacja), Przemysław Makarowicz, Anna Zakościelna

Pozostali recenzenci tomu XXXV:

Wojciech Blajer, Andrzej Kokowski, Maria Łanczont, Michał Parczewski, Janusz Rieger,
Marcin Wołoszyn, Paweł Valde-Nowak, Jarosław Żrałka

Redaktor

Sylwester Czopek
(sycz@archeologia.rzeszow.pl)

Sekretarze Redakcji:

Joanna Ligoda, Joanna Podgórska-Czopek
(archeo@muzeum.rzeszow.pl)

Strona internetowa czasopisma:

www.archeologia.univ.rzeszow.pl/?page_id=337

Tłumaczenia

Barbara Jachym – język niemiecki
Beata Kizowska-Lepiejza – język angielski

Zdjęcie na okładce:

Naczynie kultury Chimú (fot. Maria Szewczuk, Marek Kosior)

© Copyright by Muzeum Okręgowe w Rzeszowie

© Copyright by Instytut Archeologii UR

© Copyright by Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Zimowit”

ISSN 0137-5725

WYDAWCA

Muzeum Okręgowe
w Rzeszowie
35-030 Rzeszów
ul. 3 Maja 19
tel. 17 853 52 78

Instytut Archeologii
Uniwersytetu Rzeszowskiego
35-015 Rzeszów
ul. Moniuszki 10
tel. 17 872 15 90

FUNDACJA

RZESZOWSKIEGO OŚRODKA
ARCHEOLOGICZNEGO
Fundacja Rzeszowskiego
Ośrodka Archeologicznego
35-015 Rzeszów
ul. Moniuszki 10
tel. 17 872 15 81

Oficyna Wydawnicza
„Zimowit”
35-604 Rzeszów
ul. Zimowita 6/5
oficyna.zimowit@gmail.com

*W 2014 roku
Profesor Tibor Kemenczei
obchodzi jubileusz 75-lecia urodzin.
Z tej okazji wybitnemu badaczowi
epoki brązu i wczesnej epoki żelaza
ten tom poświęcamy*

Redakcja

SPIS TREŚCI

Tibor Kemenczei – 75	7
----------------------------	---

STUDIA I MATERIAŁY

Jan Chochorowski , Scytowie a Europa Środkowa – historyczna interpretacja archeologicznej rzeczywistości	9
Janusz Kowalski-Bilokrylyy , Pochodzenie kolczyków typu Kłyżów	59
Josyp J. Kobał , Scheibengedrehte graue Keramik der Kuštanovice Kultur aus Transkarpatien (Ukraine)	65
Sylwester Czopek, Andrzej Pelisiak , Remarks on the Tarnobrzeg Lusatian culture flintworking with particular emphasis on settlement materials	77
Monika Kuraś, Tomasz Tokarczyk , Osada tarnobrzelskiej kultury łużyckiej na stanowisku numer 26 w Sarzynie, pow. leżajski	87
Anna Bajda-Wesołowska, Tomasz Bochnak, Monika Hozer , Bogaty grób kobiety z wczesnej epoki żelaza odkryty w miejscowości Zabłotce, pow. jarosławski, stan. 27	105
Agnieszka Reszczyńska , Nowe materiały do poznania włókiennictwa kultury przeworskiej z obszaru południowo-wschodniej Polski	127
Юрий А. Пуголюков, Сергей А. Горбаненко , Печь как культовое место в жилище северян: археологические данные	141
Tomasz Dzieńkowski , Stan, potrzeby i perspektywy badań archeologicznych nad wczesnym średniowieczem zachodniej części ziemi chełmskiej	151
Marek Florek , Czy „grodzisko” to dawny, zniszczony gród? O niebezpieczeństwach korzystania ze źródeł topomastycznych	171
Wojciech Krukar , Uwagi historyczno-geograficzne do hydronimii wschodniej części Karpat polskich	189

SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

Piotr Gębica, Sławomir Superson, Monika Hozer, Anna Bajda-Wesołowska , Geoarcheologiczny zapis ewolucji doliny Wisłoka na przykładzie stanowiska nr 19 w Białobrzegach	217
Sławomir Superson , Znaczenie datowań archeologicznych i radiowęglowych w określaniu wieku współczesnych aluwii powodziowych na stanowisku Budy Łańcuckie III	227
Marta Połtowicz-Bobak, Dariusz Bobak, Piotr Gębica , Nowy ślad osadnictwa magdaleńskiego w Polsce południowo-wschodniej. Stanowisko Łąka 11–16 w powiecie rzeszowskim	237
Michał Dobrzyński, Michał Parczewski, Katarzyna Piątkowska, Małgorzata Rybicka , Zabytki kultury pucharów lejkowatych w miejscowości Jasienica Sufczyńska, stan. 5, na Pogórzu Przemyskim	249
Elżbieta M. Kłosińska , Nieznana szpila brązowa z miejscowości Pasiaki, pow. Tomaszów Lubelski	259
Elżbieta M. Kłosińska , Unikatowa fibula brązowa z terenu Lubelszczyzny	263
Piotr N. Kotowicz , Ostroga żelazna z okresu wpływów rzymskich z Międzybrodzia, pow. Sanok	269
Magdalena H. Rusek, Kamil Karski , The double-chambered vessel of the Chimú culture in the Castle Museum in Łańcut	273
Oksana Adamyszyn , Działalność archeologiczna Jurija Zacharuka na zachodzie Ukrainy (z okazji 100-lecia urodzin)	281

RECENZJE

Tadeusz Malinowski , (rec.) Alina Jaszewska, Sławomir Kałagate (red.), <i>Wicina. Badania archeologiczne w latach 2008–2012 oraz skarb przedmiotów pochodzących z Wiciny</i> , wyd. Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział Lubuski, Fundacja Archeologiczna, Zielona Góra 2013, 593 strony, ilustracje, ISBN 978-83-938557-0-4	285
Edyta A. Marek , (rec.) Leszek Gardeła, Kamil Kajkowski (red.), <i>Motywy przez wieki. Tom 1. Motyw głowy w dawnych kulturach w perspektywie porównawczej</i> , Bytów 2013, 303 strony	291

„AAASC”	– „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, Budapest
„AAC”	– „Acta Archaeologica Carpathica”, Kraków
„AAR”	– „Analecta Archaeologica Ressoviensia”, Rzeszów
„AHP”	– „Archaeologia Historica Polona”, Toruń
„AMM”	– „Acta Militaria Mediaevalia”, Kraków – Sanok
„APolski”	– „Archeologia Polski”, Warszawa
„APŚ”	– „Archeologia Polski Środkowowschodniej”, Lublin
„AR”	– „Archeologické Rozhledy”, Praha
„FAP”	– „Fontes Archaeologici Posnanienses”, Poznań
„IA”	– „Informator Archeologiczny”, Warszawa
„Kwartalnik HKM”	– „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, Warszawa
„MA”	– „Materiały Archeologiczne”, Kraków
„Mat. Star.”	– „Materiały Starożytne”, Warszawa
„Mat. Star. Wcz.”	– „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, Warszawa
„Mat. Wcz.”	– „Materiały Wczesnośredniowieczne”, Warszawa
„(M)SROA”	– „(Materiały) i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego”, Rzeszów
„PamatkyA.”	– „Památky Archeologické”, Praha
„PBF”	– „Prähistorische Bronzefunde”, München
„PMMAiE”	– „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, Łódź
„Pom. Ant.”	– „Pomorania Antiqua”, Gdańsk
„Prz. Arch.”	– „Przegląd Archeologiczny”, (Poznań, Wrocław – Poznań)
„RChelmski”	– „Rocznik Chełmski”, Chełm
„RPrzemyski”	– „Rocznik Przemyski”, Przemyśl
„Sil. Ant.”	– „Silesia Antiqua”, Wrocław
„Slav. Ant.”	– „Slavia Antiqua”, Poznań
„Spr. Arch.”	– „Sprawozdania Archeologiczne”, Kraków
„WA”	– „Wiadomości Archeologiczne”, Warszawa
„ZOW”	– „Z otchłani wieków”, Warszawa

Marta Połtowicz-Bobak*, Dariusz Bobak**, Piotr Gębica***

Nowy ślad osadnictwa magdaleńskiego w Polsce południowo-wschodniej. Stanowisko Łąka 11–16 w powiecie rzeszowskim

A new trace of the Magdalenian settlement in south-eastern Poland, site Łąka 11–16 in Rzeszów district

A multicultural complex of sites in Łąka (No. 11–16), Dist. Rzeszów has provided (apart from other numerous movable and immovable remains) a small collection of flint artefacts which was classified as a Magdalenian assemblage. It consists of 188 artefacts including 38 tools (such as end-scrapers, which are more numerous than burins, a piercer, two microliths) and 4 cores. A great diversity of raw materials is observed, among which there are also rocks coming from the areas to east and south considering the range of the Magdalenian. The site should be interpreted as a short-term hunting camp. Its chronology has not been established, though it is possible to link it with the younger phase of the late Magdalenian.

KEY WORDS: south-eastern Poland, Final Palaeolithic, Magdalenian

WPROWADZENIE

Osadnictwo schyłkowopaleolityczne jest dziś najlepiej rozpoznane spośród całego osadnictwa starszej epoki kamienia na terenach Polski południowo-wschodniej. Najliczniej reprezentowaną w materiałach jednostką taksonomiczną jest kultura świderska (np. S. K. Kozłowski 1964; A. Talar 1968; S. Czopek 2003; D. Bobak, M. Połtowicz-Bobak 2011 i in.); ostatnie dwie dekady przynoszą też coraz liczniejsze dowody na penetrację tych obszarów przez ludność magdaleńską (M. Połtowicz 2006; M. Połtowicz-Bobak 2007, tam dalsza literatura).

Istotną rolę w poznaniu najstarszych dziejów Polski południowo-wschodniej przyniosły prace terenowe realizowane

w związku z budową autostrady A4. W przeciwieństwie do epok młodszych, kampania ta nie przyniosła zbyt wielu spektakularnych odkryć materiałów które można łączyć ze starszą epoką kamienia; najczęściej są to ubogie inwentarze bądź nawet jedynie pojedyncze znaleziska. Odkryto jednak niewielką serię stanowisk, które bez wątpienia stanowią bardzo ważne źródła do badań nad tym etapem dziejów osadnictwa.

Do takich odkryć należą materiały krzemienne odkryte w trakcie badań na terenie wielokulturowego kompleksu stanowisk w Łące (st. 11–16), gm. Trzebownisko, pow. Rzeszów.

CHARAKTERYSTYKA GEOMORFOLOGICZNA

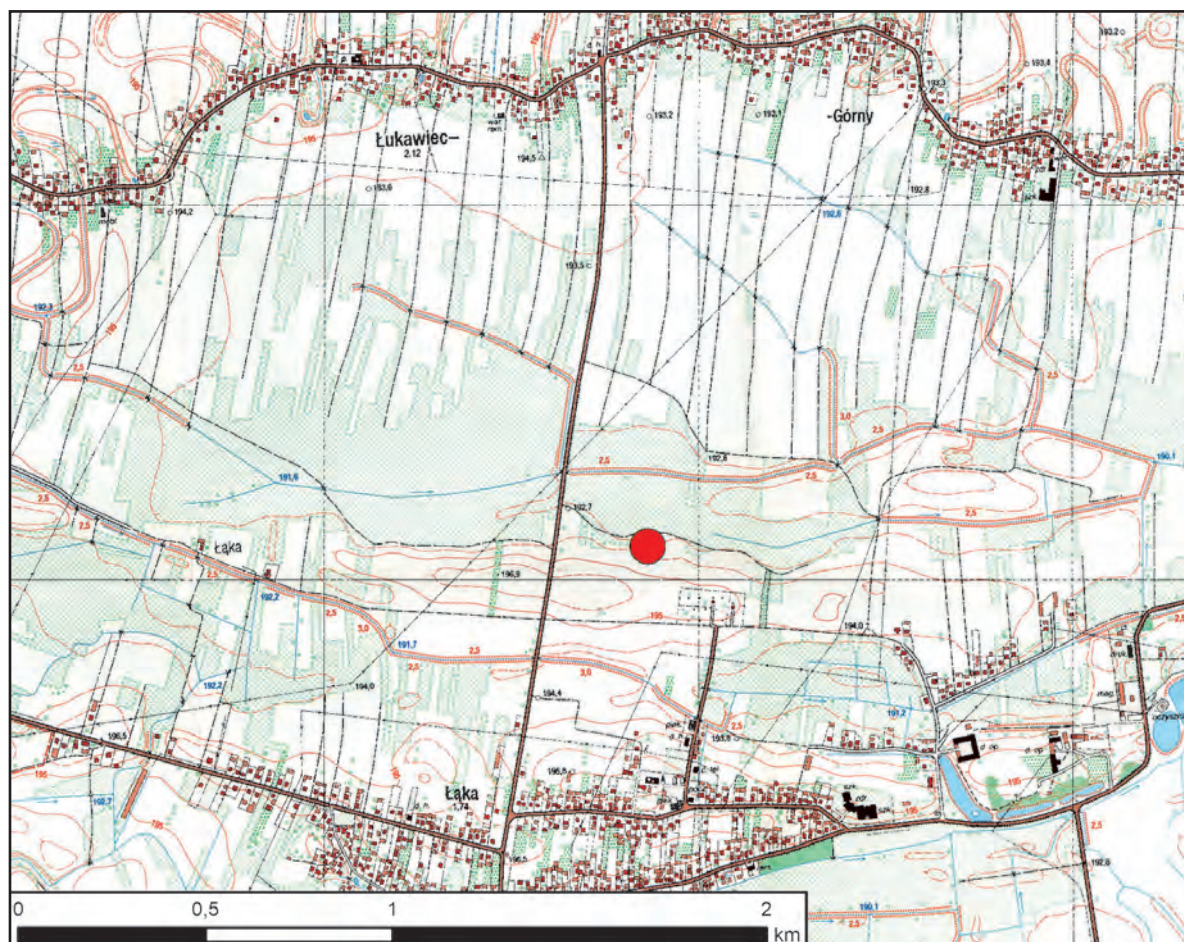
Miejscowość Łąka leży 5 km na północny wschód od Rzeszowa, w obrębie Pradoliny (Rynny) Podkarpackiej, graniczącej od północy z Płaskowyżem Kolbuszowskim a od południa z lessowym Podgórzem Rzeszowskim (J. Kondracki 1994), znanym również jako Wysoczyzna Kańczucka (L. Starkel 1972). Stanowisko zlokalizowane jest na terenie rozległego wyniesienia dominującego nad otaczającym terenem, (J. Okoński, M. Mazurek 2013 niepublikowane opracowanie materiałów z Łąki, t. I) obniżającego się ku północy ku dolinie Wisłoka (ryc. 1).

Pod względem geomorfologicznym kompleks stanowisk Łąka 11–16 zajmuje rozległy ostaniec terasy nadzalewowej Wisłoka (terasy vistuliańskiej) (ryc. 2) o długości 3,5 km i szerokości około 2 km. Składa się on z dwóch równoległych wałów morfologicznych, południowego szerokiego, o płaskiej powierzchni, zajętego przez zabudowania wsi Łąka i północnego wąskiego wału (pagóra) kulminującego na wysokości 196,9 m n.p.m. (11–12 m nad koryto Wisłoka), a także kilku mniejszych pagórków, rozdzielonych podłużnymi obniżeniami (P. Gębica 2004).

* Instytut Archeologii UR, ul. Moniuszki 10, 35-015 Rzeszów, marta.pb@archeologia.rzeszow.pl

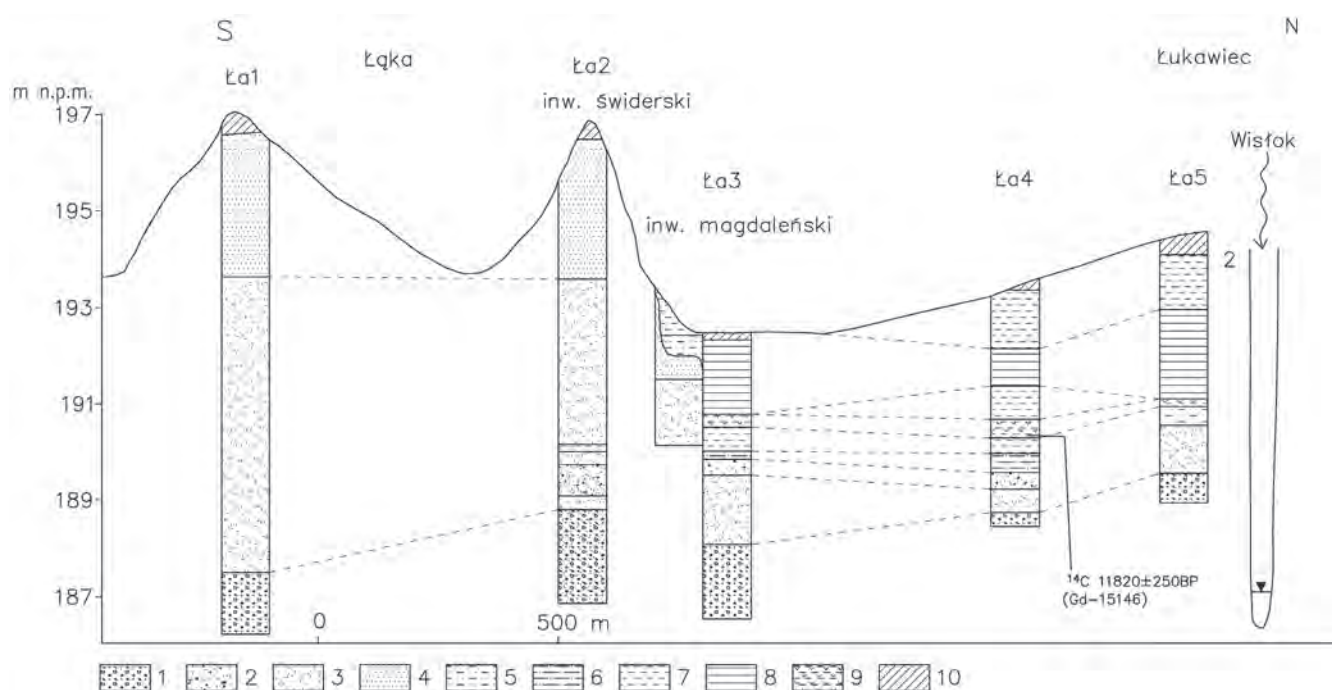
** Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego, Instytut Archeologii UR, ul. Moniuszki 10, 35-015 Rzeszów, d.bobak@archeologia.rzeszow.pl

*** Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie, ul. Sucharskiego 2, 35-225 Rzeszów, piotrgebica@wp.pl

Ryc. 1. Lokalizacja stanowiska

Abb. 1. Lage der Fundstelle

Ryc. 2. Przekrój przez dolinę Wisłoka na linii Łąka-Łukawiec (opracowanie P. Gębica 2004, zmienione, rys. D. Bobak): 1 – piaski ze żwirami, 2 – piaski z pojedynczymi żwirkami, 3 – piaski, 4 – piaski zwymdione, 5 – piaski mułkowate, 6 – mułki piaszczyste, 7 – mułki, 8 – ily, 9 – mułki organiczne i torfy, 10 – gleba holocenska

Abb. 2. Querschnitt durch das Wisłok-Tal entlang der Linie Łąka-Łukawiec (Bearb. P. Gębica 2004, modifiziert, Zeichn. D. Bobak): 1 – Sand mit Kies, 2 – Sand mit einzelnen Kieskörnern, 3 – Sand, 4 – Dünensand, 5 – schluffigir Sand, 6 – sandiger Schluff, 7 – Schluff, 8 – Ton, 9 – organischer Schluff und Torf, 10 – Holozänboden

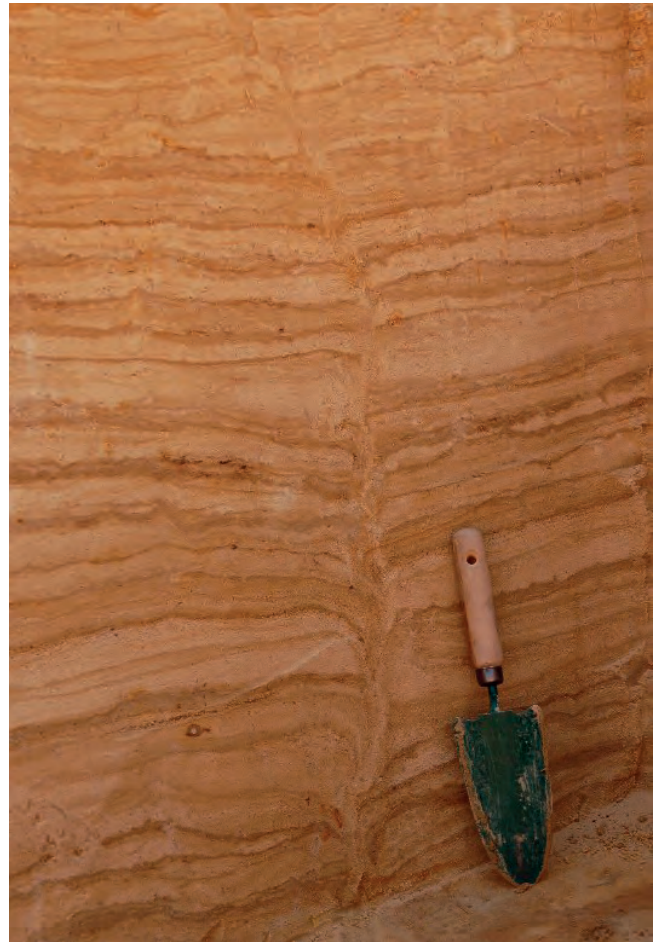
Fot. 1. Odślonięcie gleby bielcowej i piasków fluwialno-peryglacialnych w profilu nr 1 w Łące w zachodniej części pagórka (fot. P. Gębica)

Foto 1. Schurf mit Bleicherde und der fluvial-periglazialen Sanden im Profil Nr. 1 in Łąka im westlichen Teil der Anhöhe (Fot. P. Gębica)

W obrębie wzniesionych 1–3 m nad równinę zalewową ostańców, występują gleby bielcowe, piaszczysto-gliniaste, rozwinięte na podłożu piasków gliniastych na głębokości 50–100 cm. Na równinie zalewowej po północnej stronie pagóra w Łące (6–7 m nad koryto Wisłoka) występują mady rozwinięte na podłożu ilów i ilów pylastych wyścielających szerokie i płaskie paleokoryto (starorzecze) Wisłoka spełniające rolę obniżenia (basenu) popowodziowego. Po południowej stronie wzniesienia w obniżeniu przeważają czarne ziemie zdegradowane, rozwinięte na pyłach zwykłych i glinach ciężkich pylastych (Mapa glebowo-rolnicza 1 : 25 000).

Budowę pagóra w Łące, na którym położone są omawiane stanowiska rozpoznano płytkimi wkopami i wierceniami. W odkrywcę zlokalizowanej w zachodniej części pagóra (N 50° 05,643'; E 22° 05,737'), sięgającej głębokości 2,64 m, stwierdzono piaski żółte rytmicznie warstwowane, przecięte pionową strukturą szczelinową sięgającą głębokości 1,8 m, prawdopodobnie genezy mrozowej (fot. 1, 2) (P. Gębica i in. 2010).

Analiza uziarnienia 20 próbek pobranych ze ściany odsłonięcia wskazuje, że w stropie pagóra dominują piaski średnio- i drobnoziarniste ($Mz = 1,64\text{--}1,95 \phi$), dobrze wysortowane ($\sigma = 0,61\text{--}0,98$) (ryc. 3, tab. 1). Są to piaszczyste odsypy (łachy) rzeki roztokowej zwydmione w stropie. Poniżej głębokości 3 m

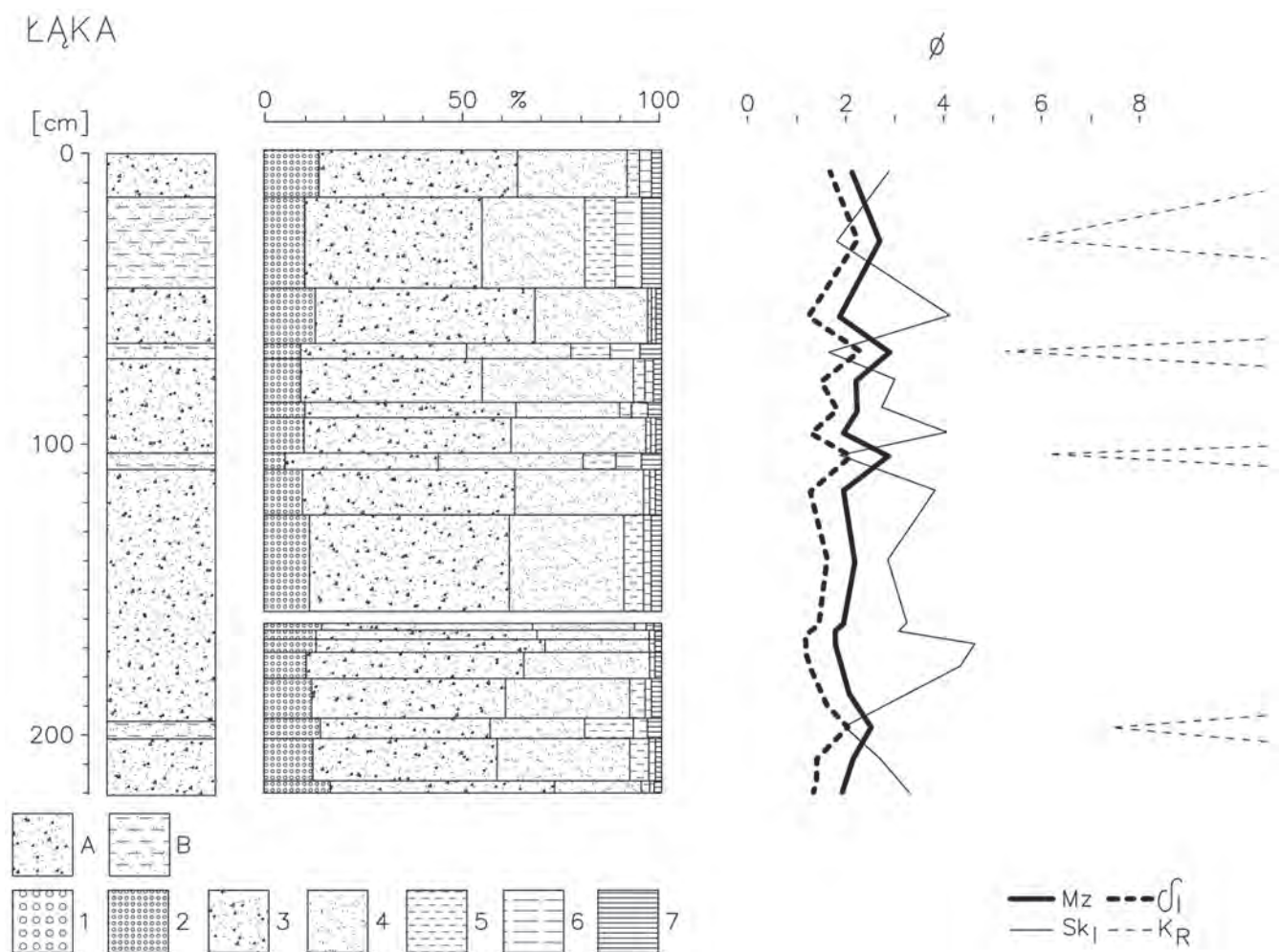
Fot. 2. Rozwinięta w piaskach struktura po klinie lodowym w profilu nr 1 w Łące (fot. P. Gębica)

Foto 2. Eine im Sand entwickelte Struktur in der Spalte nach dem Abtauen eines Eiskeils im Profil Nr. 1 in Łąka (Fot. P. Gębica)

przeważają piaski drobno- i średnioziarniste ($Mz = 2\text{--}2,4 \phi$) zawierające pojedyncze ziarna żwirków średnicy do 0,5 cm i wkładki mułków pozakorytowych. Spoczywają one na żwirach z piaskami na głębokości 8 m (ryc. 2) (P. Gębica 2004). Żwiry i piaski reprezentują fację korytową, natomiast piaski drobnoziarniste z wkładkami mułków fację powodziową. Piaski były akumulowane w obrębie roztokowej równiny aluwialnej Wisłoka w okresie górnego plenivistulianu-późnego vistulianu.

W kierunku Łukawca, na północ od stanowiska zaznacza się w dnie doliny Wisłoka szerokie i płaskodenne obniżenie wypełnione przez mady i łył powodziowe oraz torfy, leżące na piaskach i żwirach korytowych (ryc. 2). Datowanie radiowęglowe próbki torfu z głębokości 3,25–3,30 m wykazało wiek 14440–13110 cal BP¹, średnio 13737 cal BP (P. Gębica 2004). Data ta wskazuje na początek akumulacji organogenicznej w opuszczonym paleokorycie Wisłoka w późnym vistulianie (fazy GI-1e – GI-1c1 ostatniego interstadiału, Bølling-Allerød).

¹ Pomiar ¹⁴C o wartości 11820 ± 250 BP (Gd-15146), skalibrowany krzywą kalibracyjną IntCal13, poziom istotności 2σ.

Ryc. 3. Profil litologiczny i wskaźniki uziarnienia w odkrywcze w zachodniej części pagóra w Łące (opracowanie P. Gębica, rys. D. Bobak).
Litologia: A – piasek ze żwirem, B – piasek mułkowy; frakcje uziarnienia: 1 – żwirek, 2 – piasek gruboziarnisty, 3 – piasek średnioziarnisty, 4 – piasek drobnoziarnisty, 5 – pył gruboziarnisty, 6 – pył drobnoziarnisty, 7 – il

Abb 3. Lithologisches Profil und Körnungsgrad in der Freilegung im westlichen Hügelteil in Łąka (Bearb. P. Gębica, Zeichn. D. Bobak).
Lithologie: A – Sand mit Kies, B – schluffiger Sand; Körnungsfractionen: 1 – Kies/Splitt/Grus, 2 – grobkörniger Sand; 3 – mittelkörniger Sand, 4 – feinkörniger Sand, 5 – grobkörniger Staub, 6 – Feinstaub, 7 – Ton

Tabela 1

Litologia

Tabelle 1

Lithologie

Próba		średnia	odch. st.	skośn.	kurt.
LA1_1	F-W	1,82	1,19	0,39	2,17
LA1_2	F-W	2,63	1,98	0,66	1,80
LA1_3	F-W	1,72	0,66	0,12	1,13
LA1_4	F-W	2,81	2,09	0,66	1,35
LA1_5	F-W	2,03	0,98	0,32	1,33
LA1_6	F-W	1,84	1,26	0,42	2,76
LA1_7	F-W	1,82	0,68	0,13	1,12
LA1_8	F-W	2,76	1,86	0,61	1,71
LA1_10	F-W	1,82	0,72	0,20	1,27
LA1_11	F-W	1,94	1,09	0,43	1,75

Próba		średnia	odch. st.	skośn.	kurt.
LA1_12	F-W	1,77	0,92	0,32	1,57
LA1_12S	F-W	1,72	0,78	0,12	1,41
LA1_13	F-W	1,68	0,61	0,09	1,06
LA1_14	F-W	1,79	0,64	0,12	1,12
LA1_15	F-W	1,91	1,00	0,35	1,60
LA1_16	F-W	2,39	1,72	0,59	1,31
LA1_17	F-W	1,95	1,00	0,32	1,47
LA1_18	F-W	1,64	0,82	0,29	1,56
LA1_19	F-W	1,74	0,61	0,10	1,10
LA1_20	F-W	1,89	1,25	0,47	1,74

Stanowisko zostało odkryte w 1998 roku przez S. Czopka, A. Lubelczyka i P. Miturę; kolejne poszukiwania weryfikacyjne, powierzchniowe i sondażowe prowadzono w ramach badań poprzedzających ratownicze prace wykopaliskowe, które przeprowadzono w latach 2008–2009 pod kierownictwem J. Ginalskiego. Koordynatorem badań w części północno-wschodniej był K. Mazur, zaś w pozostałej części – J. Okoński.

W sumie stanowisko obejmuje powierzchnię 14 hektarów i dostarczyło bardzo licznych śladów osadnictwa różnych epok i kultur. Wśród nich odkryto liczne krzemienie, z których część to zabytki pochodzące ze starszej epoki kamienia. Ślady osadnictwa paleolitycznego występują na wyraźnie ograniczonej przestrzeni w dwóch rejonach stanowiska: jedna koncentracja pochodzi z części północno-wschodniej, druga zaś z części południowej.

Koncentrację z części południowej, położonej blisko kulminacji pagóra na wysokości 196 m n.p.m., tworzy inwentarz świderski, koncentrację północno-wschodnią położoną na północnym skłonie pagóra na wysokości 192,5–193 m n.p.m. – inwentarz magdaleński. Materiały magdaleńskie zajmują zasadniczo obszar dwóch arów, poza nimi występują nieliczne artefakty. Materiały świderskie – zajmują nieco większą przestrzeń trzech arów, na pozostałych znaleziono po kilka zabytków. Charakterystyczne jest przy tym, że materiały krzemienne przypisane poszczególnym jednostkom występują zasadniczo w jednym rejonie stanowiska; w jego innych częściach wystę-

pują tylko pojedyncze artefakty uznane za paleolityczne. Pozwala to przyjąć, że obie koncentracje nie zostały silnie zaburzone, choć też nie spoczywały in situ. Najpewniej mamy tu do czynienia ze zniszczonymi, rozmytymi krzemienicami. Tak wyraźne ograniczenie przestrzenne obu koncentracji pozwala włączać do nich także zabytki niecharakterystyczne takie jak odłupki czy większość wiórów.

Materiały świderskie położone blisko kulminacji pagóra na wysokości 196 m n.p.m. zalegały w eolicznych piaskach pokrywowych, poniżej poziomu współczesnego humusu. Zabytki magdaleńskie zostały zlokalizowane na północnym skłonie pagóra na kontakcie z równiną zalewową, w obrębie mady spoczywającej na piaskach pylastych (ryc. 2).

O ile osadnictwo świderskie znane jest z dość licznych, choć na ogół bardzo ubogich i rzadko systematycznie przebadanych stanowisk o tyle w przypadku śladów osadnictwa magdaleńskiego mamy do czynienia z odkryciem kolejnego punktu osadniczego tej jednostki taksonomicznej reprezentowanych dotychczas w Polsce południowo-wschodniej przez bardzo nieliczne stanowiska (M. Połtowicz 2004, 2006; D. Bobak i in. 2010).

Ranga tych znalezisk sprawia, że w niniejszej pracy skoncentrowano się na omówieniu wyłącznie zabytków magdaleńskich; materiały świderskie staną się przedmiotem odrębnego opracowania.

MATERIAŁY

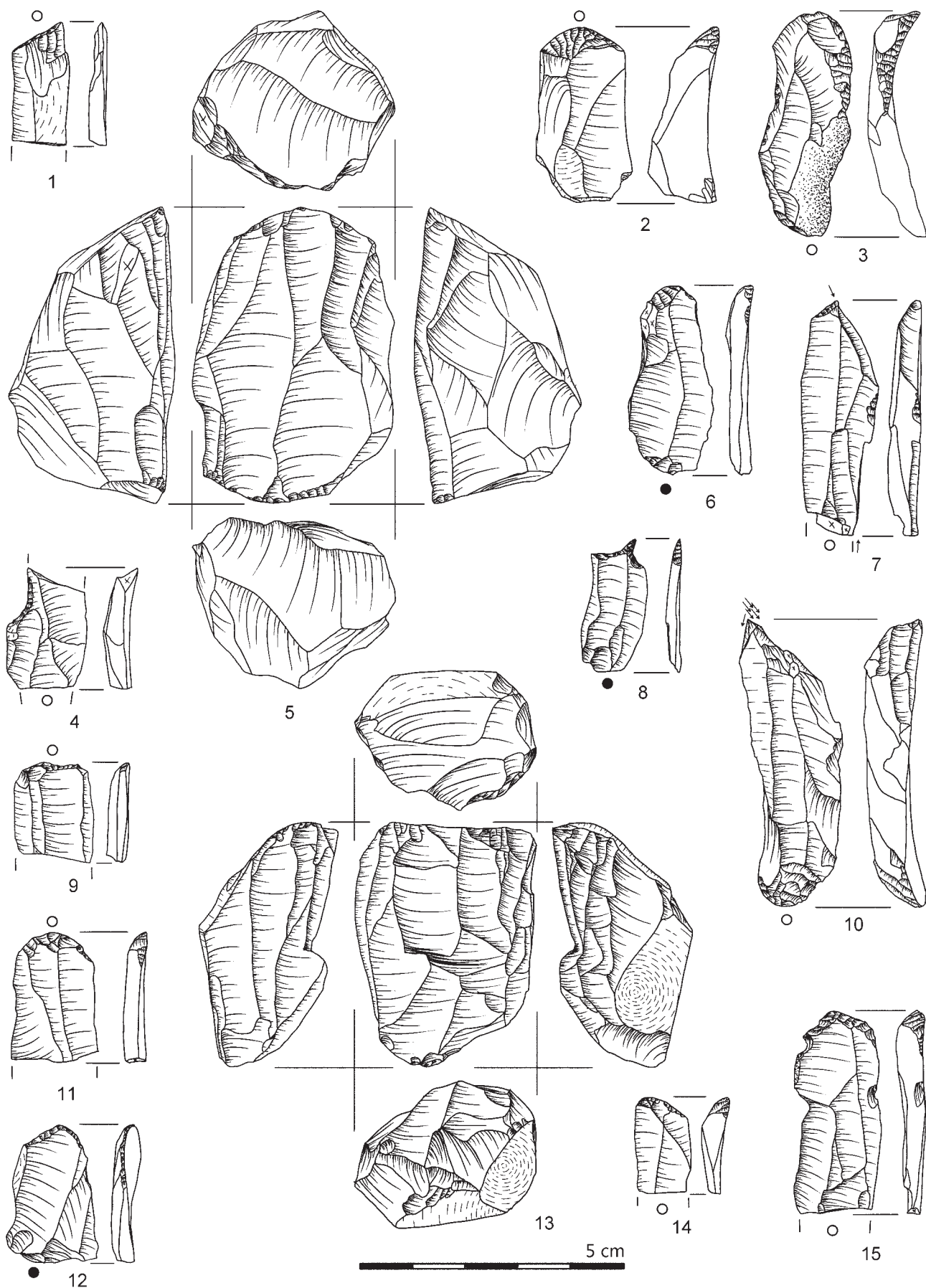
Najbardziej interesującym odkryciem jest niewielki inwentarz magdaleński zawierający w sumie 188 artefaktów. Materiały te tworzą bardzo ściśle wydzielającą się i ograniczoną przestrzennie koncentrację. W jej skład wchodzi 4 rdzenie (ryc. 4: 5, 13; 5: 1, 6: 3), 1 obłupień (ryc. 6: 1), 38 narzędzi (ryc. 4: 1–4, 6–12, 14–15; 5: 2–4, 6–11) oraz wióry (ryc. 5: 5) i odłupki. Brak łusek należy tłumaczyć metodyką badań (nie stosowaniem przesiewania).

W obrębie tego niewielkiego inwentarza obserwuje się silne zróżnicowanie surowcowe (tabela 2). Najlicniejszą grupę stanowią wyroby z krzemienia czekoladowego, z którego wykonano 63 artefakty stanowiące zaledwie 33,51% wszystkich wyrobów. Mniej liczne, ale także dobrze reprezentowane są krzemienie narzutowe (46 egz.) i jurajskie (18 egz.), świeciechowski (14 egz.) a także liczne nieokreślone (30 egz.) z których większość jest przepalona. Bardzo nieliczne egzemplarze wykonano z innych surowców, wśród których wyróżnić można wyroby z krzemienia wołyńskiego (5 egz.), radiolarytu (3 egz.) i rogowca (2 egz.) a także po jednym z margla dynowskiego i limnokwarcytu. Te dwa ostatnie surowce są szczególnie interesujące, ponieważ żaden z nich nie był dotychczas notowany na stanowisku magdaleńskim. Pojedyncze margle zostały znalezione w Hłomczy, ale wówczas surowiec ten traktowano jako wyróżnik osadnictwa młodszego niż paleolityczne (P. Valde-Nowak, A. Muzyczuk 2000; M. Łanczont i in. 2002). W przypadku Łąki z margla wykonano rdzeń o cechach które

pozwalają łączyć go z magdalenieniem. Limnokwarcyt z kolei pochodzi ze źródeł znajdujących się na terenach Słowacji (informacja ustna W. Migala), w więc poza granicami zasięgu magdalenieniu, podobnie zresztą jak krzemienie wołyńskie. Pochodzenia radiolarytów nie ustalono. W pięciu przypadkach surowców nie określono.

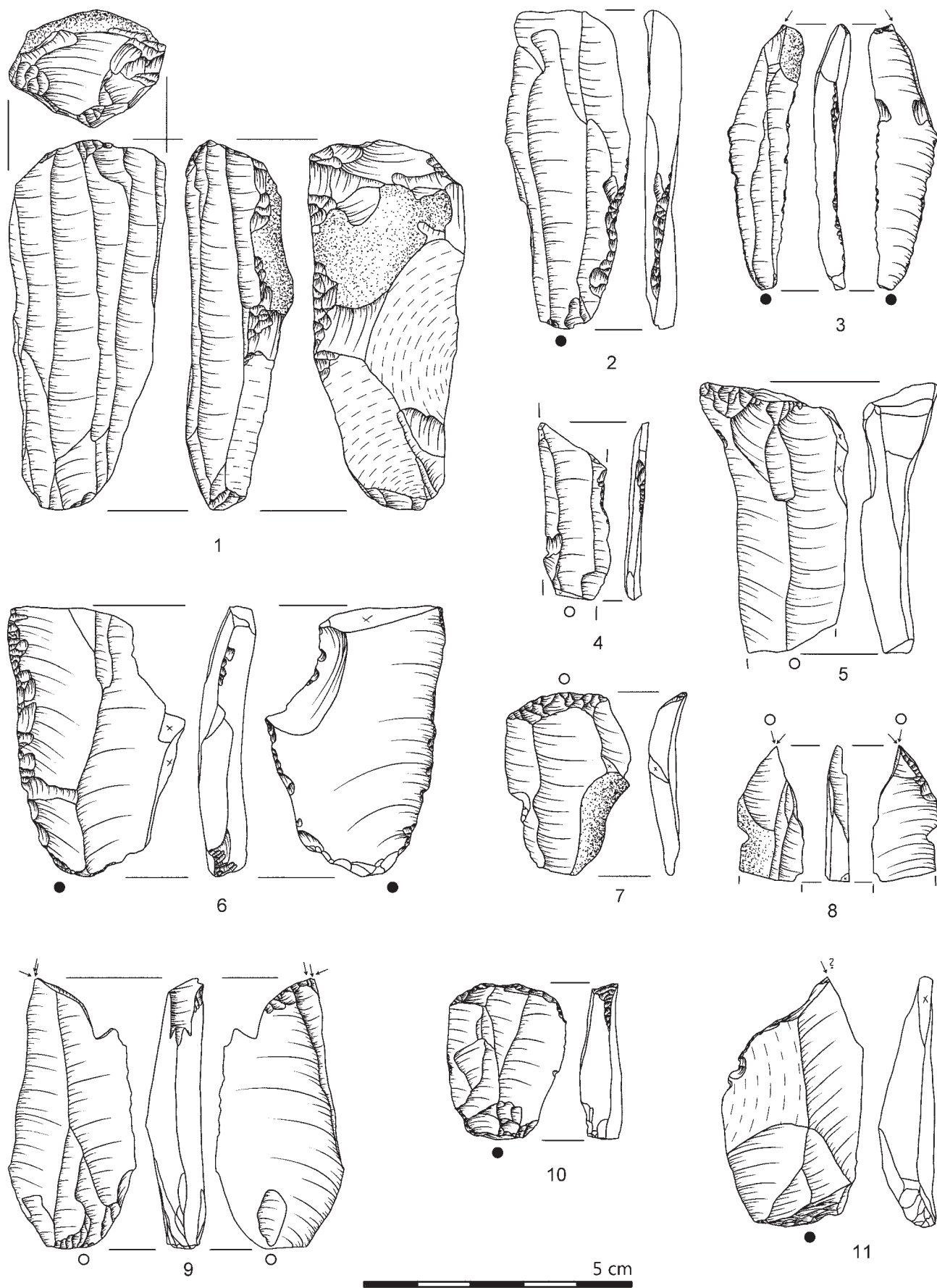
Taka różnorodność surowców jest analogiczna do tego, co obserwuje się na innych stanowiskach magdaleńskich tego regionu np. w Wierzawicach (D. Bobak i in. 2010) czy Grodzisku Dolnym (M. Połtowicz 2005), ale także w Klementowicach-Kolonii (T. Wiśniewski i in. 2012). Jest to, jak się wydaje, jedna z charakterystycznych cech magdalenieniu na jego wschodnim pograniczu, wyraźnie odróżniająca ten region od terenów Małopolski czy Śląska, co najpewniej wynika z braku lokalnych surowców dobrej jakości. Pochodzący z Polski południowo-wschodniej krzemień z Birczy nie był wykorzystywany na większą skalę nawet w tym regionie; wykonano z niego co prawda inwentarz z leżącej w Karpatach Hłomczy (M. Łanczont i in. 2002), ale już nie transportowano go na większą skalę na dłuższe dystanse. Pojedyncze egzemplarze z krzemienia birczańskiego zidentyfikowano w Wierzawicach, nie ma ich natomiast w Łące. Świadczy to o niewielkim nawet w skali lokalnej znaczeniu krzemienia birczańskiego w produkcji krzemieniarskiej grup magdaleńskich.

Niezwykle ważne są natomiast skały pochodzące z terenów odległych od stanowiska, przede wszystkim z obszarów

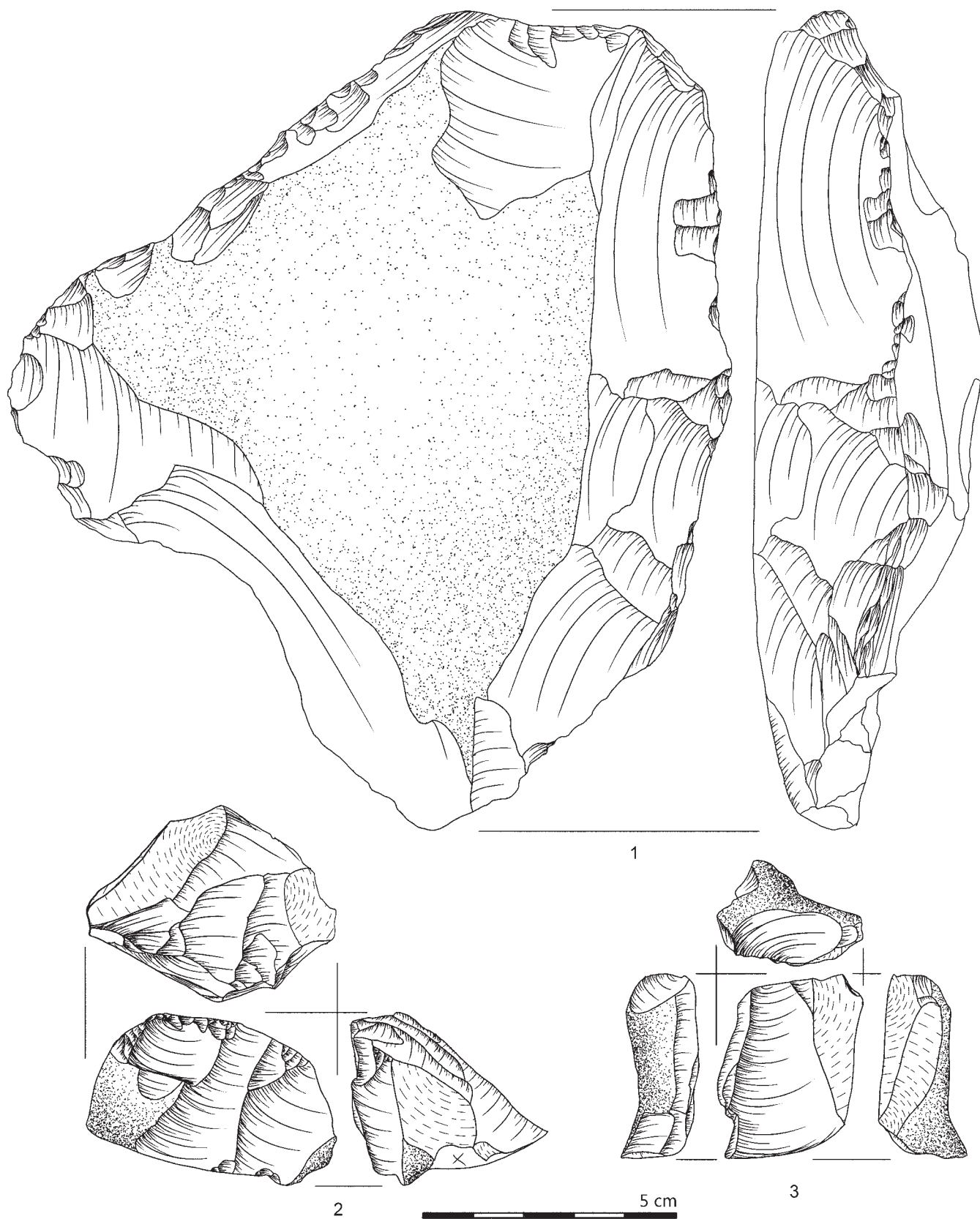
Ryc. 4. Materiały krzemienne. 1, 7, 10 – rylce; 2, 3, 6, 11, 12, 15 – drapacze; 4 – wiór retuszowany; 5, 13 – rdzenie; 8 – przekłuwacz; 9, 14 – półtylczaki, 10 – narzędzie kombinowane (ryc. A. Nowak)

Abb. 4. Feuersteinmaterialien: 1, 7, 10 – Stichel; 2, 3, 6, 11, 12, 15 – Kratzer; 4 – kantenretuschierte Klingen; 5, 13 – Kerne, 8 – Bohrer endretuschierte Klingen; 9, 14 – Endretuschen, 10 – Kompositgeräte (Zeichn. A. Nowak)

Ryc. 5. Materiały krzemienne. 1 – rdzeń; 2, 4 – wióry retuszowane; 3, 8, 9, 11 – rylce; 5 – fragment dwupiętnika; 6 – wiórowiec; 7, 10 – drapacze (ryc. A. Nowak)

Abb. 5. Feuersteinmaterialien. 1 – Kern; 2, 4 – kantenretuschierte Klingen; 3, 8, 9, 11 – Stichel; 5 – Fragment einer Handgriffklinge; 6 – kantenretuschierte Klinge; 7, 10 – Kratzer (Zeichn. A. Nowak)

Ryc. 6. Materiały krzemienne. 1 – obłupień, 2 – fragment rdzenia, 3 – rdzeń (ryc. A. Nowak)
 Abb. 6. Feuersteinmaterialien. 1 – Vorkern, 2 – Kernfragment, 3 – Kern (Zeichn. A. Nowak)

Zróźnicowanie surowcowe inwentarza magdaleńskiego

Differenzierung des Magdalénien-Inventars in Bezug auf den Rohstoff

Surowiec	Suma	fragment nieprzemysłowy	łuska	nieokreślony	odłupek	okruch	rdzeń	wiór
krzemień czekoladowy	63	1	1	1	22	1	2	35
krzemień jurajski	18		1	1	5			11
krzemień narzutowy	46	5	2	1	19	3		16
krzemień nieokreślony	30		2	3	6		2	17
krzemień świciechowski	9		1		7			1
krzemień wołyński	5				4			1
krzemień gościeradowski	5				1			4
limnokwarcyt	1							1
margiel dynowski	1						1	
nieokreślona skała krzemionkowa	2	1				1		
nieokreślony	3	2			1			
radiolaryt	3		1		1			1
rogowiec	2				1			1

położonych poza zasięgiem osadnictwa magdaleńskiego. Surowce te pokazują wyraźnie na istnienie jakichś związków z terenami leżącymi poza znanym dziś zasięgiem kompleksu magdaleńskiego, na terenach położonych zarówno na południe jak i na wschód od jego granic. Sytuacja ta nie jest nowa, bo podobne przypadki znane są już z innych polskich stanowisk magdaleńskich. Obecność importów spoza terytoriów eksploatowanych przez ludność magdaleńską odnotowano także na stanowiskach leżących poza granicami dzisiejszej Polski np. na terenach Moraw (Z. Nerudová 2010; M. Połtowicz-Bobak 2013, tam dalsza literatura).

Rdzenie magdaleńskie wykonano z krzemienia czekoladowego (2 egz.), nieokreślonego (2 egz.) oraz margla dynowskiego (1 egz.).

W grupie rdzeni występują dwie formy jedno- (ryc. 4: 13; 6: 3) i dwie dwupiętowe (ryc. 4: 5; 5: 1), przyrzątkowe, o szerokich odłupniach zachodzących na boki, ze śladami zaprawy boków. Ślady te, zachowane w niewielkim stopniu, zostały zniesione na skutek intensywnej eksploatacji. Pięty są uformowane lub zaprawione, kąty rdzeniowe ostre. Jedyny zachowany obłupień nosi ślady formowania wąskiej pradodłupni i tyłu (ryc. 6: 1). Cechy morfologiczne i technologiczne dobrze odpowiadają rdzeniom znanym z innych stanowisk z terenów Polski i spoza jej granic. Stosowanie napraw poświadcza zarówno stopień ich wyzyskania przy jednoczesnym dobrym stanie zachowania brył, jak też nieliczne charakterystyczne odpadki. Do tej grupy można dołączyć jeszcze jeden niewielki fragment rdzenia z zachowaną piętą (ryc. 6: 2).

Wśród narzędzi należy wymienić dużą serię drapaczy – 9 zwykłych, pojedynczych oraz jeden zdwojony; kolejne dwa wchodziły w skład narzędzi kombinowanych złożonych z rylcami. Drapiska są z reguły niskie, skąpo retuszowane, niestaranne. W grupie tej obok drapaczy wiórowych obecne są także krótkie formy wykonane na odłupkach lub skróconych wiórach (ryc. 4: 2, 3, 6, 11, 12, 15; 5: 7, 10).

Rylce, reprezentowane przez sześć egzemplarzy, są mniej liczne niż drapacze; dwa kolejne wchodziły w skład narzędzi kombinowanych. Wśród nich obecne są trzy rylce klinowate, w tym jeden wchodzący w skład narzędzia kombinowanego (ryc. 4: 10, 5: 8, 9) dwa rylce węglowe (ryc. 4: 1, 5: 11), dwa rylce jedynie z których jeden wchodzi w skład narzędzia kombinowanego a drugi rylca podwójnego (ryc. 4: 7, 5: 3). Warto zwrócić uwagę na egzemplarz rylca węglowego (?) przypominającego rylce typu Lacan – jedną z najbardziej charakterystycznych form magdaleńskich (ryc. 5: 11). Ponieważ jednak intencjonalność domniemanego odbicia rylcowego jest niepewna, należy uznać ten egzemplarz za możliwy ale nie oczywisty.

Spośród pozostałych na uwagę zasługują dwa przekłuwacze (ryc. 4: 8), w tym jeden atypowy, o krótkim, słabo wyodrębniającym się żądle i jeden niewielki, typowy o cienkim, dobrze wyodrębnionym żądle, cztery półtyłczaki (ryc. 4: 9, 14) o półtyłcach retuszowanych dość drobnym, półstromym retuszem oraz dwa niecharakterystyczne, atypowe zbrojniki – zwykle wiórki tylcowe także z retuszem półstromym. Na uwagę zasługuje fakt, że w wydzielonej kolekcji nie ma narzędzi charakteryzujących się typowym stromym retuszem zatępiającym znanym z innych stanowisk magdaleńskich, jak choćby z Wierzawic koło Leżajska (D. Bobak i in. 2010). Drobne retusze strome lub półstrome występują jednak w inwentarzach magdaleńskich stąd obecność takich form mieści się w charakterystyce zespołów tej jednostki kulturowej. Pozostałe typy narzędzi są mniej charakterystyczne. Jest to jeden łuszczeń, wiórowiec (ryc. 5: 6), narzędzie wnękowe, oraz seria wiórów i odłupków retuszowanych (ryc. 4: 4; 5: 2, 4).

Koncentracja magdaleńska znajduje się w rejonie z którego nie pochodzą żadne inne zabytki ruchome; przede wszystkim brak jest ceramiki, a więc najliczniej występujących na stanowisku pozostałości osadnictwa pradziejowego z młodszych okresów. W tym kontekście należy zadać pytanie o przynależność kulturową obiektów nieruchomych, a zwłaszcza dużej,

plytkiej, częściowo uszkodzonej jamy leżącej w obrębie koncentracji. Obiekt ten bardzo słabo rysował się na powierzchni. W jamie nie znaleziono ceramiki, występowały natomiast krzemienie. Zachodzi więc pytanie, czy obiekt ten nie powinien być łączony z osadnictwem magdaleńskim? Analogiczne, większe lub mniejsze obiekty znane są ze stanowisk tej kultury także na ziemiach polskich takich jak np. Hłomcza, Ćmielów-Mały Gawroniec (?), Dzierżysław, Grzybowa Góra, Mosty (R. Schild 1965; K. Cyrek 1986; M. Łanczont i in. 2002; B. Ginter i in. 2002; M. Przeździecki i in. 2011). Jednoznaczne udowodnienie związku pomiędzy jamami a osadnictwem paleolitycznym nie jest łatwe, ale wydaje się że wymienione obserwacje są przesłankami pozwalającymi na wysunięcie takiej hipotezy, choć musi ona pozostać w sferze przypuszczeń.

Niewiele też można powiedzieć na temat potencjalnie występującego na stanowisku ogniska (bądź ognisk). Jego obecność na terenie obozowiska jest nie tylko oczywista, ale też poświadczona stosunkowo licznymi przepalonymi krzemieniami, których udział wynosi około 15% inwentarza. Nie zaobserwowano jednak żadnej struktury nieruchomej (przepalony sedyment, układ kamieni...), którą można by interpretować jako ślad po ognisku. Liczba zabytków przepalonych oraz ich rozkład w obrębie koncentracji nie pozwalają także na zastosowanie metody algebry map, za pomocą której udało się wyznaczyć lokalizację ognisk wyłącznie w oparciu o udział i rozmieszczenie zabytków przepalonych na mezolitycznym stanowisku w Otmuchowie (D. Bobak 2008). W przypadku Łąki takie obliczenia nie mogą przynieść pomyślnych rezultatów.

Stanowisko można interpretować jako pozostałość niewielkiego, krótkotrwałego obozowiska (por. G. C. Weniger 1987, 1989).

Materiały magdaleńskie posiadają szczególnie wysoką rangę i stanowią najcenniejsze odkrycie spośród wszystkich materiałów krzemiennych stanowiska w Łące. Jest to bowiem kolejny, nowy ślad osadnictwa tej kultury na terenie Polski południowo-wschodniej, znanej z niewielkiej ale coraz większej liczby nowo odkrywanych stanowisk. Z dotychczasowych badań znane są stanowiska w Hłomczy, Przemyślu, Wierzawicach i Grodzisku Dolnym (D. Bobak, M. Połtowicz-Bobak 2011, tam dalsza literatura), z których wszystkie oprócz Przemyśla zostały odkryte w ostatnich piętnastu latach. Stanowiska te położone są wzdłuż biegu Sanu; Łąka jest pierwszym, które jest związane z doliną Wisłoka; stanowi jednocześnie punkt na trasie łączącej tereny Polski południowo-wschodniej z Małopolską. O tym, że takie kontakty istniały świadczą chociażby wyroby z krzemienia jurajskiego podkrakowskiego. Podobnie jak wymienione powyżej stanowiska także i to jest śladem obozowiska krótkotrwałego, związanego zapewne z wyprawami łowieckimi. Nadal nie znamy z terenów Podkarpacia i południowej części Kotliny Sandomierskiej stanowisk dużych i bogatych, które mogłyby pełnić funkcję obo-

zowisk typu podstawowego. Jest to także kolejne ze stanowisk wschodniej Polski, na którym znaleziono domniemany ryliec przypominający nieco typ Lacan – jedną z najbardziej charakterystycznych form magdaleńskich, w Polsce szczególnie często spotykaną na wschodzie.

Ubóstwo i niekompletność materiałów nie pozwalają na bliższe określenie chronologii obozowiska. Na podstawie charakteru materiałów (przewaga drapaczy nad rylcami, obecność form krótkich) można bardzo ostrożnie próbować wysunąć tezę, że może być ono związane raczej z młodszą fazą osadnictwa (koniec Bøllingu lub początek interstadiału Allerød?), ale teza ta musi być traktowana z bardzo dużą ostrożnością, tym bardziej że krótkie drapacze nie stanowią wystarczającego wyróżnika zespołów najmłodszych (por. np. K. Valoch 2004, 2010). Podobnie nie ma znaczenia chronologicznego wzajemna relacja udziału rylców klinowatych w stosunku do węglowych (M. Połtowicz-Bobak 2013). Niewątpliwie wielką wartością naukową zidentyfikowanych śladów osadnictwa jest możliwość odnotowania kolejnego punktu na mapie osadnictwa magdaleńskiego na jego wschodnich rubieżach.

Z analizy surowcowej widać, że łowcy magdaleńscy byli powiązani zarówno z terenami zachodniej Małopolski jak i obszarami Kotliny Sandomierskiej i obszarów Świętokrzyskich. Jednocześnie w strefie ich oddziaływań były też obszary znajdujące się poza granicami osadnictwa. Trudno jest jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie o naturę tych powiązań ale wydaje się, że u ich podstaw mogą leżeć jakieś relacje (społeczne? kulturowe?) z ludnością niemagdaleńską (por. R. Whallon 2006).

Pod względem geomorfologicznym stanowisko w Łące przypomina późnovistuliańską terasę Wisły, m.in. w Świdrach Wielkich i w Całowaniu z rozwiniętymi na jej powierzchni wałami wydmowymi, odsłaniającymi w stropie poziom schyłkowopaleolitycznej kultury świderskiej i obniżeniami korytowymi opuszczonymi w Allerødzie (R. Schild 1982). Brak gleb kopalnych i węgla drzewnych na zwydmionej terasie w Łące uniemożliwia precyzyjne datowanie piaszczystego wału z pozostałościami obozowisk kultury świderskiej i magdaleńskiej. Wiek inwentarza kultury magdaleńskiej określony na prawdopodobnie młodszą część późnego magdalenieniu, przypadające na drugą połowę Bøllingu – początek Allerødu dobrze koreluje z datą radiowęglową 11820 ± 250 BP (cal 13600 BP), uzyskaną ze spągu wypełnienia roztokowej rynny Wisłoka między Łąką a Łukawcem (P. Gębica 2004). Oznacza to, że ostateczne uformowanie terasy vistuliańskiej w Łące i zwydmianie wałów przykorytowych miało miejsce przed Allerødem.

Badania w Łące przyniosły w efekcie odkrycia ważne dla poszerzenia bazy źródłowej dotyczącej schyłkowego paleolitu w Polsce południowo-wschodniej. Znaleźiska magdaleńskie stanowią kolejne świadectwo istnienia w tej strefie ważnego centrum osadniczego.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Bobak D.
2008 *Otmuchów 28 – obozowisko mezolityczne w dolinie Nysy Kłodzkiej na wschodnim Przedgórzu Sudeckim*, praca magisterska – Uniwersytet Wrocławski.
- Bobak D., Łanczont M., Nowak A.,
Połtowicz-Bobak M., Tokarczyk S.
2010 Wierzawice st. 31 – nowy ślad osadnictwa magdaleńskiego w Polsce południowo-wschodniej, „MSROA”, t. 31, s. 63–78.
- Bobak D., Połtowicz-Bobak M.
2011 Osadnictwo starszej i środkowej epoki kamienia na terenach Podkarpacia w świetle badań na trasie autostrady A4 w latach 2005–2011, [w:] Czopek S. (red.), *Autostradą w przeszłość. Katalog wystawy*, Rzeszów, s. 25–43.
- Cyrek K.
1986 Magdaleńskie obozowisko w Górach Świętokrzyskich (Mosty, stanowisko 13), „AAC”, t. 25, s. 11–55.
- Czopek S.
2003 *Pradzieje Polski południowo-wschodniej*, Rzeszów.
- Gębica P.
2004 Przebieg akumulacji rzecznej w górnym vistulianie w Kotlinie Sandomierskiej, „Prace Geograficzne”, t. 191, Warszawa, s. 1–229.
- Gębica P., Dryniak Ł., Okoński J., Zych R.,
Hozer M., Bajda-Wesołowska A., Wilk M.,
Niemasik D., Pasterkiewicz W.
2010 Badania geoarcheologiczne na trasie autostrady A4. Stratygrafia nawarstwień i zmiany środowiska na stanowisku w Łące, Woli Małej, Białobrzegach, Gorliczynie i Ożańsku, „MSROA”, t. 31, s. 79–86.
- Ginter B., Połtowicz M., Pawlikowski M., Skiba S., Trąbska J.,
Wacnik A., Winiarska-Kabacińska M., Wojtal P.
2002 Dzierżysław 35 – stanowisko magdaleńskie na przedpolu Bramy Morawskiej, [w:] Gancarski J. (red.), *Starsza i środkowa epoka kamienia w Karpatach polskich*, Krosno, s. 111–145.
- Kondracki J.
1994 *Geografia Polski. Mezoregiony fizyczno-geograficzne*, Warszawa.
- Kozłowski S. K.
1964 Uwagi o późnym paleolicie i mezolicie wschodniej części Kotliny Sandomierskiej, „APolski”, t. 9, s. 325–348.
- Łanczont M., Madeyska T., Muzyczuk A., Valde-Nowak P.
2002 Hłomcza – stanowisko kultury magdaleńskiej w Karpatach polskich, [w:] Gancarski J. (red.), *Starsza i środkowa epoka kamienia w Karpatach polskich*, Krosno, s. 147–187.
- Nerudová Z. (red.)
2010 *Jeskyně Balcarka v Moravském krasu*, Brno.
- Połtowicz M.
2004 Stan i potrzeby badań nad starszą epoką kamienia w Polsce południowo-wschodniej, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego”, Seria Socjologiczno-Historyczna, nr 23, (1 Archeologia), s. 125–140.
- 2005 Wykorzystanie i dystrybucja surowców kamiennych w paleolicie Polski południowo-wschodniej, [w:] Kuraś M. (red.), *Archeologia Kotliny Sandomierskiej*, (= Rocznik Muzeum Regionalnego w Stalowej Woli, t. 4), s. 183–193.
- 2006 The eastern borders of the Magdalenian culture range, „AAR”, t. 1, s. 11–28.
- Połtowicz-Bobak M.
2007 Zachód i Wschód Europy – różne obszary, jedna tradycja. Wschodnie pogranicze schyłkowopaleolitycznej kultury magdaleńskiej, [w:] Dębiec M., Wołoszyn M. (red.), *U źródeł Europy Środkowo-Wschodniej: pogranicze polsko-ukraińskie w perspektywie badań archeologicznych*, Rzeszów, s. 35–51.
- 2013 *Wschodnia prowincja magdalenieniu*, Rzeszów.
- Przeździecki M., Migal W., Pyżewicz K.
2011 Badania nad osadnictwem paleolitycznym północnego obrzeżenia Wyżyny Sandomierskiej, „Światowit”, t. 8 (49) (2009–2010) (B), s. 27–34.
- Schild R.
1965 Nowy przemysł cyklu magdaleńskiego w Polsce, „APolski”, t. 10, s. 115–150.
- 1982 Stratygrafia archeologiczna wydmy śródlądowych widziana z Mazowsza, „Roczniki Gleboznawcze”, t. 33, z. 3–4, s. 59–79.
- Starkel L.
1972 Kotlina Sandomierska, [w:] Klimaszewski M. (red.), *Geomorfologia Polski, Polska Południowa, Góry i Wyżyny*, t. 1, Warszawa, s. 138–166.
- Talar A.
1968 Paleolit schyłkowy w południowo-wschodniej Polsce, „Rocznik Muzeów Województwa Rzeszowskiego”, t. 1, s. 5–31.
- Valde-Nowak P., Muzyczuk A.
2000 Magdalenien Settlement at Hłomcza (Polish Carpathians), „AAC”, t. 35, (1999–2000), s. 5–32.
- Valoch K.
2004 Le Magdalénien morave dans le contexte européen, *Zona Arqueologica*, „Arqueologia”, t. 4, s. 541–553.
- 2010 Europäische Beziehungen des Mährischen Magdalénien, [w:] Połtowicz-Bobak M., Bobak D. (red.), *The Magdalenian in Central Europe. New Finds and Concepts*, (= Collectio Archaeologica Ressorviensis), t. 15, s. 9–21.
- Weniger G.-C.
1987 Magdalenian Settlement Pattern and Subsistence in Central Europe: the South-Western and Central Germany cases, [w:] Soffer O. (red.), *The Pleistocene Old World: Regional Perspectives*, New York – London, s. 201–215.
- 1989 The Magdalenian in Western Central Europe: Settlement Pattern and Regionality, „Journal of World Prehistory”, t. 3, s. 323–372.
- Whallon R.
2006 Social networks and information: Non-„utilitarian” mobility among hunter-gatherers, „Journal of Anthropological Archaeology”, t. 25, s. 259–270.
- Wiśniewski T., Mroczek P., Rodzik J., Zagórski P.,
Wilczyński J., Fišáková M. N.
2012 On the periphery of the Magdalenian World: An open-air site in Klementowice (Lublin Upland, Eastern Poland), *Quaternary International*, (0).

Neue Siedlungsspuren der Magdalénien Kultur in Südostpolen. Die Fundstelle in Łąka 11–16, Kreis Rzeszów

Zusammenfassung

Die Forschungen über die Steinzeit Südostpolens brachten in den letzten 15 Jahren die Entdeckung neuer paläolithischer Fundstellen, darunter ein paar wichtige und auf die Besiedlung des Magdalénien Komplexes bezogenen Fundplätze. Unter ihnen befinden sich auch Feuersteinmaterialien aus dem multikulturellen Fundstellenkomplex in Łąka (Fst. 11–16), Gde. Trzebowniko, Kr. Rzeszów.

Die Ortschaft Łąka liegt nordöstlich von Rzeszów, im Bereich des Urstromtals Pradolina Podkarpacka. Die Fundstelle ist auf dem sandigen Zeugenberg der Überschwemmungsterrasse (Vistulian Terrasse), die nach Norden in die Wisłok-Flussauflage übergeht lokalisiert (Abb. 1, 2).

Die Fundstelle wurde 1998 von S. Czopek, A. Lubelczyk und P. Mitura entdeckt; die Verifikations-, Gelände- und Sondierungsforschungen wurden im Vorfeld der Rettungsgrabungen aufgenommen, die in den Jahren 2008–2009 unter Leitung von J. Ginalski durchgeführt wurden. Die Forschungen im nordöstlichen Teil, aus dem die Materialien der Magdalénien Kultur stammen, wurden von K. Mazur koordiniert.

Insgesamt umfasst die Fundstelle die Fläche von 14 ha. Die Spuren neolithischer Besiedlung kommen auf einer deutlich begrenzten Fläche, in zwei Fundstellenzonen zum Vorschein: Die Konzentration im Südteil bildet das Swiderien Inventar, die nordöstliche Konzentration wird dagegen auf Magdalénien bezogen. Die Magdalénien-Materialien nehmen 2 Are ein, außerhalb dieses Gebiets finden wir nur vereinzelte Artefakte. Charakteristisch ist dabei, dass die Feuersteinmaterialien, die auf diese zwei Kultureinheiten bezogen werden, grundsätzlich nur in einer Fundstellenzone vorkommen; in ihren restlichen Teilen erscheinen nur einzelne als paläolithisch identifizierte Artefakte. Diese Tatsache lässt annehmen, dass beide Konzentrationen nicht allzu stark gestört wurden, obwohl sie nicht in situ lagerten. Höchstwahrscheinlich haben wir hier mit einer beschädigten verwischten Kshemenitsa zu tun. Eine so deutliche räumliche Abgrenzung der beiden Konzentrationen erlaubt, auch nicht charakteristische Funde, wie z.B. Abschlüge und die meisten Klingen einzubeziehen. Die Magdalénien Artefakte lagerten im Bodenbereich (Fluvisole) auf den Lehmmablagerungen, im spätglazialen Wisłok-Flussbeet.

Das Magdalénien Inventar besteht aus 188 Artefakten. Diese Materialien bilden eine deutlich lesbare und räumlich begrenzte Konzentration. Sie umfasst 4 Kerne, 1 Vorkern, 38 Geräte, wie auch Klingen und Abschlüge. Das Fehlen von Absplissen soll auf die Forschungsmethodik zurückgeführt werden.

Man beobachtet eine starke Unterscheidung im Bereich des Rohstoffes (Tabelle 2). Am zahlreichsten sind die Erzeugnisse

aus dem Schokoladenfeuerstein (63 Artefakte, d.h. 33,51% aller Erzeugnisse). Daneben kommen die erratischen Feuersteine (46 Exemplare) und Jura-Feuersteine (18 Exemplare), Świeciechów-Feuersteine (14), wie auch zahlreiche unbestimmte meistens gebrannte Feuersteine (30). Nur wenige Artefakte wurden aus anderen Rohstoffen gefertigt: Wollhynien Feuerstein (5), Radiolarit (3), und Hornstein (2), und auch je ein Stück aus dem Dynower Mergel und Limnoquarzit, d.h. aus den Rohstoffen, die bisher auf den Magdalénien-Fundstellen nicht registriert wurden. Limnoquarzit stammt aus den Gebieten der Slowakei, d.h. aus der Region außerhalb Magdaléniens. In der Gruppe der Kerne beobachtet man die für Magdalénien typischen Formen; Kerne mit einer bzw. zwei Schlagflächen, prismatischer Kern mit breiten die Seiten überdeckenden Abbauf Flächen. Alle sind stark abgenutzt.

Unter den Geräten gibt es viele Kratzer – 9 einfache Kratzer und ein Doppelkratzer; zwei weitere bilden zusammen mit den Stacheln die Kombinationsgeräte. Neben den Klingenkrazern sind auch kurze an den Abschlügen oder zerbrochenen Klingen gefertigte Exemplare vorhanden (Abb. 4: 2, 3, 6, 11, 12, 15; 5: 7, 10).

Die Stacheln werden durch 6 Exemplare vertreten; zwei weitere sind Bestandteil der Kompositgeräte. Das sind drei Mehrschlagstachel (zusammen mit den Exemplaren aus den Kompositgeräten) (Abb. 4: 10; 5: 8, 9), Stachel an Endretusche, 2 Einschlagstachel, von denen einer das Kompositgerät bildet und der zweite einen Doppelstachel. Beachtenswert ist der Stachel an Endretusche (?), der den Lacan-Stachel – einer der typischsten Magdalénien-Formen ähnelt (Abb. 5: 11). Da aber es problematisch ist, ob der angebliche Stachelschlag absichtlich war, soll man dieses Stück für ein mögliches aber nicht offensichtliches Exemplar halten.

Unter anderen Artefakten sind zwei Bohrer (Abb. 4: 8), vier endretuschierte Klingen (Abb. 4: 9, 14) wie auch zwei nicht charakteristische, atypische Mikrolithen – einfache Rückenmesser auch mit feiner Retusche. Von Bedeutung ist die Tatsache, dass in dieser Sammlung keine Geräte mit typischer stumpfender Steilretusche vorhanden sind. Kleine Steilretuschen oder feine Retuschen kommen jedoch in den Magdalénien Inventaren zum Vorschein, deshalb entspricht auch die Anwesenheit derartiger Formen der Charakteristik der diese Kultureinheit vertretenden Komplexe. Andere Gerätetypen sind weniger charakteristisch. Das sind ein ausgesplietertes Stück, eine kantenretuschierte Klinge (Abb. 5: 6), ein gekerbtes Gerät wie auch eine Serie von kantenretuschierter Klingen und Abschlügen (Abb. 5: 2, 4) beachtenswert.

